

**Чернігівський національний педагогічний університет
імені Т. Г. ШЕВЧЕНКА**

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

Науково-бібліографічний відділ

К. Д. УШИНСЬКИЙ – ОСНОВОПОЛОЖНИК ВІТЧИЗНЯНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Біобібліографічний покажчик літератури

Чернігів 2010

УДК 016:37(09)

ББК Я19:Ч33

У94

К. Д. Ушинський – основоположник вітчизняної педагогіки : біобібліографічний покажчик / уклад. Т. І. Тітова, гол. ред. Г. Г. Макарова, відп. за вип. Л. А. Іполітова – Чернігів, 2010. – 36 с.

Біобібліографічний покажчик підготовлено до 185-річчя від дня народження видатного вітчизняного педагога К. Д. Ушинського.

У покажчику вміщено матеріали Державного архіву Чернігівської області, книжки, статті із наукових збірників та періодичних видань.

Біобібліографічний покажчик адресований науковцям, педагогічним працівникам, студентам педагогічних вузів та всім тим, хто цікавиться історією педагогіки.

Укладач

Головний редактор

Відповідальний за випуск

Комп'ютерна верстка і дизайн

Т. І. Тітова

Г. Г. Макарова

Л. А. Іполітова

І. В. Руднік

ВСТУП

Костянтин Дмитрович Ушинський – видатний вітчизняний педагог, основоположник наукової педагогіки і народної школи. К. Д. Ушинський розробив цілісну дидактичну систему, визначив основні шляхи і засоби розвиваючого навчання, розкрив принципові питання змісту освіти, його пристосування до особливостей дитячого віку. Надавав важливого значення праці в психічному й фізичному розвитку людини, вказував на роль школи й особистості вчителя у вихованні дітей.

Біобібліографічний покажчик підготовлено до 185-річчя від дня народження видатного вітчизняного педагога К. Д. Ушинського.

Даний покажчик складається із тринадцяти розділів, що містять матеріали Державного архіву Чернігівської області, інформацію про педагогічні твори видатного педагога українською та російською мовами, книжки, статті із наукових збірників та періодичних видань.

У розділі «К. Д. Ушинський і Чернігівщина» література подається за зведеною картотекою «Чернігівщина» Чернігівської обласної універсальної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка, тому не було можливості переглянути матеріали *de visu*.

У розділах літературу згруповано за абеткою авторів та назв, за винятком архівних матеріалів та розділів, в яких подаються відомості про видання творів К. Д. Ушинського. В цих розділах література систематизована згідно прямої хронології, твори, що вийшли друком українською мовою, винесені на початок розділу.

Біобібліографічний покажчик адресований науковцям, педагогічним працівникам, студентам педагогічних вузів та всім тим, хто цікавиться історією педагогіки.

АРХІВ

1854

Державний архів Чернігівської області. – Ф. 133. – Оп. 1. – № 347. – Прошение коллежского советника Д. Г. Ушинского о включении в дворянскую родословную книгу новорожденной дочери Софии : [из протокола заседания Черниговского дворянского депутатского собрания от 18 февраля 1854 г.]. – Арк. 181–182.

Державний архів Чернігівської області. – Ф. 133. – Оп. 1. – № 347. – О внесении Софьи Дмитриевны Ушинской [отец – Дмитрий Григорьевич] в родословную книгу Черниговского дворянства : протокол собрания от 18 февраля 1854 г. – Арк. 181–182.

1878

Державний архів Чернігівської області. – Ф. 145. – Оп. 2. – № 198. – О пожертвовании Ушинской Амалии Федоровны своего имения и капитала на устройство сиротского приюта для девочек дворянского происхождения. – Арк. 147.

1896

Державний архів Чернігівської області. – Ф. 145. – Оп. 2. – № 591. – О строительстве школы в с. Богдановке на средства Надежды Константиновны Ушинской : [из обзора деятельности Новгород–Северского уездного земства] – Арк. 102.

1898

Державний архів Чернігівської області. – Ф. 145. – Оп. 1. – № 56. – Об отводе земельного участка для постройки школы имени К. Д. Ушинского : из журнала заседания Н.-Северской городской думы от 19, 22 ноября 1898 г. – Арк. 10–11.

1903

Державний архів Чернігівської області. – Ф. 145. – Оп. 3. – № 29. – Об открытии Владимирского сиротского приюта в с. Зметневе и при нем школы домоводства и сельского хозяйства имени А. Ф. Ушинской. – Арк. 24–28.

1904

Державний архів Чернігівської області. – Ф. 127. – Оп. 1. – № 10071. – Дело о назначении на службу в Сосницкий уездный съезд Дмитрия Ушинского.

1905

Державний архів Чернігівської області. – Ф. 127. – Оп. 1. – № 10632. – Дело об определении дворянина Ушинского на службу в дворянскую опеку.

1910

Державний архів Чернігівської області. – Ф. 145. – Оп. 9. – № 14. – О хранении мундира адмирала Ушинского [с. Зметнево]. – Арк. 84.

1911

Державний архів Чернігівської області. – Ф. 145. – Оп. 2. – № 352. – Об избрании Надежды Константиновны Ушинской попечителем Богдановского земского начального училища : [из протокола Н.-Северского земского собрания от 6 марта 1911 г.]. – Арк. 35.

1911, 1912

Державний архів Чернігівської області. – Ф. 145. – Оп. 2. – № 352. – Доклады и постановления Н.-Северского уездного земства о пожертвованиях Надежды Константиновны Ушинской на строительство школ / Черниговская губерния по земским и городским делам, присутствие. – Арк. 70, 71; 99–100; 194.

1913

Державний архів Чернігівської області. – Ф. 145. – Оп. 3. – № 2631. – Ушинская Надежда Константиновна – попечительница Богдановского училища (с. Богдановка Н.-Северского уезда; из списка попечителей) / Черниговская губерния по земским и городским делам, присутствие. – Арк. 39.

1946, 1953

Державний архів Чернігівської області. – Ф. Р-1495. – Оп. 1. – № 11. – Об установлении премии имени К. Д. Ушинского за научные труды по педагогике : (письмо Министерства просвещения народного образования УССР о постановлении СНК УССР и ЦК КП(б) Украины) от 12 февраля 1946 г. – Арк. 11.

Державний архів Чернігівської області. Особистий архів І. П. Львова. – Ф. Р-1495. – Оп. 1. – № 28. – Львов І. П. К. Д. Ушинский как психолог. – Арк. 12–28.

Державний архів Чернігівської області. Особистий архів І. П. Львова. – Ф. Р-1495. – Оп. 1. – № 28. – Львов І. П. К. Д. Ушинский о памяти (и материалы к докладу: выписки, тезисы, заметки). – Арк. 29–144.

ТВОРИ

Ушинський, К. Д. Твори [Текст] : в 6-ти т. Т. 1. Педагогічні статті / К. Д. Ушинський ; відп. за укр. вид. Г. С. Костюк, С. Х. Чавдаров. – К. : Рад. шк., 1954. – 449 с.

Ушинський, К. Д. Твори [Текст] : в 6-ти т. Т. 2. Педагогічні статті та матеріали до «Детского мира» та «Родного слова» / К. Д. Ушинський ; відп. за укр. вид. Г. С. Костюк, С. Х. Чавдаров. – К. : Рад. шк., 1954. – 449 с.

Ушинський, К. Д. Твори [Текст] : в 6-ти т. Т. 3. Детский мир и хрестоматия. Родное слово / К. Д. Ушинський ; відп. за укр. вид. Г. С. Костюк, С. Х. Чавдаров. – К. : Рад. шк., 1954. – 799 с.

Ушинський, К. Д. Твори [Текст] : в 6-ти т. Т. 4. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології / К. Д. Ушинський ; відп. за укр. вид. Г. С. Костюк, С. Х. Чавдаров. – К. : Рад. шк., 1952. – 518 с.

Ушинський, К. Д. Твори [Текст] : в 6-ти т. Т. 5. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології / К. Д. Ушинський ; відп. за укр. вид. Г. С. Костюк, С. Х. Чавдаров. – К. : Рад. шк., 1952. – 430 с.

Ушинський, К. Д. Твори [Текст] : в 6-ти т. Т. 6. Матеріали до третього тома "Педагогічної антропології". Психологічні статті / К. Д. Ушинський ; відп. за укр. вид. Г. С. Костюк, С. Х. Чавдаров. – К. : Рад. шк., 1955. – 616 с.

Ушинский, К. Д. Собрание сочинений [Текст]. Т. 1. Ранние работы и статьи. 1857–1861 гг. / К. Д. Ушинский ; ред. А. М. Еголин. – М.; Л. : Акад. пед. наук РСФСР, 1948. – 656 с. : ил.

Ушинский, К. Д. Собрание сочинений [Текст]. Т. 2. Педагогические статьи. 1857–1861 гг. / К. Д. Ушинский ; ред. А. М. Еголин. – М.; Л. : Акад. пед. наук РСФСР, 1948. – 656 с. : ил.

Ушинский, К. Д. Собрание сочинений [Текст]. Т. 3. Педагогические статьи. 1862–1870 гг. / К. Д. Ушинский ; ред. А. М. Еголин. – М.; Л. : Акад. пед. наук РСФСР, 1948. – 691 с. : ил.

Ушинский, К. Д. Собрание сочинений [Текст]. Т. 4. Детский мир и хрестоматия / К. Д. Ушинский ; ред. А. М. Еголин. – М.; Л. : Акад. пед. наук РСФСР, 1948. – 679 с. : ил.

Ушинский, К. Д. Собрание сочинений [Текст]. Т. 5. Методические статьи и материалы к "Детскому миру" / К. Д. Ушинский ; ред. А. М. Еголин. – М.; Л. : Акад. пед. наук РСФСР, 1949. – 591 с. : ил.

Ушинский, К. Д. Собрание сочинений [Текст]. Т. 6. Родное слово / К. Д. Ушинский ; ред. А. М. Еголин. – М.; Л. : Акад. пед. наук РСФСР, 1949. – 447 с. : ил.

Ушинский, К. Д. Собрание сочинений [Текст]. Т. 7. Родное слово / К. Д. Ушинский ; ред. А. М. Еголин. – М.; Л. : Акад. пед. наук РСФСР, 1949. – 358 с.

Ушинский, К. Д. Собрание сочинений [Текст]. Т. 8. Человек как предмет воспитания. Опыт педагогической антропологии. Т. 1. / К. Д. Ушинский ; ред. А. М. Еголин. – М. ; Л. : Акад. пед. наук РСФСР, 1950. – 776 с.

Ушинский, К. Д. Собрание сочинений [Текст]. Т. 9. Человек как предмет воспитания. Опыт педагогической антропологии. Т. 2. / К. Д. Ушинский ; ред. А. М. Еголин. – М.; Л. : Акад. пед. наук РСФСР, 1950. – 628 с.

Ушинский, К. Д. Собрание сочинений [Текст]. Т. 10. Материалы к третьему тому "Педагогической антропологии" / К. Д. Ушинский ; ред. А. М. Еголин. – М.; Л. : Акад. пед. наук РСФСР, 1950. – 668 с.

Ушинский, К. Д. Собрание сочинений [Текст]. Т. 11. Материалы биографические и библиографические / К. Д. Ушинский ; ред. А. М. Еголин. – М.; Л. : Акад. пед. наук РСФСР, 1952. – 727 с. : ил.

ВИБРАНІ ТВОРИ

Ушинский, К. Д. Избранные произведения. Вып. 1. Родной язык в начальной школе [Текст] : прилож. к журналу " Советская педагогика" / К. Д. Ушинский ; ред. В. Я. Струминский. – М.; Л. : Изд-во АПН РСФСР, 1946. – 188 с.

Ушинский, К. Д. Избранные произведения. Вып. 2. Общие вопросы организации начальной школы [Текст] : прилож. к журналу " Советская педагогика" / К. Д. Ушинский ; ред. В. Я. Струминский. – М.; Л. : Изд-во АПН РСФСР, 1946. – 208 с.

Ушинский, К. Д. Избранные произведения. Вып. 3. Принципиальные вопросы русской педагогики [Текст] : прилож. к журналу " Советская педагогика" / К. Д. Ушинский ; ред. В. Я. Струминский. – М.; Л. : Изд-во АПН РСФСР, 1946. – 260 с.

Ушинский, К. Д. Избранные произведения. Вып. 4., кн. 2. Человек как предмет воспитания [Текст] : прилож. к журналу "Советская педагогика" / К. Д. Ушинский ; ред. В. Я. Струминский. – М.; Л. : Изд-во АПН РСФСР, 1946. – 168 с.

ПЕДАГОГІЧНІ ТВОРИ

- Ушинский, К. Д. Педагогические сочинения [Текст] : в 6-ти т. Т. 1 / К. Д. Ушинский ; сост. С. Ф. Егоров. – М. : Педагогика, 1988. – 414 с. : ил.
- Ушинский, К. Д. Педагогические сочинения [Текст] : в 6-ти т. Т. 2 / К. Д. Ушинский ; сост. С. Ф. Егоров. – М. : Педагогика, 1988. – 492 с. : ил.
- Ушинский, К. Д. Педагогические сочинения [Текст] : в 6-ти т. Т. 3 / К. Д. Ушинский ; сост. С. Ф. Егоров. – М. : Педагогика, 1989. – 510 с. : ил.
- Ушинский, К. Д. Педагогические сочинения [Текст] : в 6-ти т. Т. 4 / К. Д. Ушинский ; сост. С. Ф. Егоров. – М. : Педагогика, 1989. – 526 с. : ил.
- Ушинский, К. Д. Педагогические сочинения [Текст] : в 6-ти т. Т. 5 / К. Д. Ушинский ; сост. С. Ф. Егоров. – М. : Педагогика, 1988. – 526 с. : ил.
- Ушинский, К. Д. Педагогические сочинения [Текст] : в 6-ти т. Т. 6 / К. Д. Ушинский ; сост. С. Ф. Егоров. – М. : Педагогика, 1990. – 527 с. : ил.

ВИБРАНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТВОРИ

- Ушинський, К. Д. Вибрані педагогічні твори [Текст] / К. Д. Ушинський. – К. : Рад. шк., 1949. – 418 с.
- Ушинський, К. Д. Вибрані педагогічні твори [Текст] : в 2-х т. Т. 1. Теоретичні проблеми педагогіки : пер. з рос. / К. Д. Ушинський ; за ред. А. І. Пискунова – К. : Рад. шк., 1983. – 496 с.
- Ушинський, К. Д. Вибрані педагогічні твори [Текст] : в 2-х т. Т. 2. Проблеми російської школи : пер. з рос. / К. Д. Ушинський ; за ред. А. І. Пискунова. – К. : Рад. шк., 1983. – 359 с.
- Ушинский, К. Д. Избранные педагогические сочинения [Текст] : в 2-х т. Т. 1. Вопросы воспитания / К. Д. Ушинский ; ред. В. Я. Струминский. – М. : Учпедгиз, 1953. – 638 с. : ил.
- Ушинский, К. Д. Избранные педагогические сочинения [Текст] : в 2-х т. Т. 2. Вопросы обучения / К. Д. Ушинский ; ред. В. Я. Струминский. – М. : Учпедгиз, 1954. – 734 с.
- Ушинский, К. Д. Избранные педагогические произведения [Текст] / К. Д. Ушинский. – М. : Просвещение, 1968. – 557 с.
- Ушинский, К. Д. Избранные педагогические сочинения [Текст] : в 2-х т. Т. 1. Теоретические проблемы педагогики / К. Д. Ушинский ; под ред. А. И. Пискунова. – М. : Педагогика, 1974. – 584 с.
- Ушинский, К. Д. Избранные педагогические сочинения [Текст] : в 2-х т. Т. 2. Проблемы русской школы / К. Д. Ушинский ; под ред. А. И. Пискунова. – М. : Педагогика, 1974. – 438 с.

ОКРЕМІ ТВОРИ

- Ушинський, К. Д. Людина як предмет виховання [Текст] / К. Д. Ушинський // Історія педагогіки України / О. С. Мельничук. – Кіровоград, 1998. – С. 121–153.
- Ушинський, К. Д. Про народність у громадському вихованні [Текст] / К. Д. Ушинський // Історія педагогіки України / О. С. Мельничук. – Кіровоград, 1998. – С. 121–153.
- Ушинський К. Д. Про сімейне виховання [Текст] / К. Д. Ушинський. – К. : Рад.шк., 1974. – 151 с.
- Ушинский, К. Д. Человек как предмет воспитания [Текст] : опыт педагогической антропологии / К. Д. Ушинский; ред. К. К. Сенть-Илер, Л. Н. Модзалевский. – изд. 8-е, сокр. – СПб : Типогр. Лебедева, Невск. проспект, 6, 1894. – 495 с. : ил.
- Ушинский К. Д. Дневник, относящийся к гимназическим годам [Текст] / К. Д. Ушинский // Собрание неизданных сочинений. Материалы для педагогической антропологии. Т. III. Материалы для биографии. – СПб., 1908. – С. 3–15.
- Ушинский, К. Д. Об учебно-воспитательной работе в школе [Текст] / К. Д. Ушинский. – М. : Учпедгиз, 1939. – 99 с.
- Ушинский, К. Д. Письма о воспитании наследника русского престола [Текст] / К. Д. Ушинский // Педагогика. – 1999. - № 6. – С. 62–74. – Окончание. Нач. см. Педагогика. – 1999. – № 5. – С. 82–88.

ТВОРИ ДЛЯ ДІТЕЙ

Ушинский, К. Д. Рассказы и сказки [Текст] / К. Д. Ушинский. – М.; Л. : Детгиз, 1950. – 72 с. : илл.

Ушинский, К. Д. Два плуга [Текст] : рассказы для детей мл. шк. возраста / К. Д. Ушинский. – М. : Дет. лит., 1983. – 31 с.

Ушинский, К. Д. Рассказы [Текст] : для детей мл. шк. возраста / К. Д. Ушинский. – М. : Дет. лит., 1983. – 31 с.

Ушинский, К. Д. Рассказы и сказки [Текст] / К. Д. Ушинский. – М. : Дет. лит., 1986. – 159 с. : ил.

Ушинский, К. Д. Бишка [Текст] / К. Д. Ушинский. – М. : Дет. лит., 1987. – 14 с.

Ушинский, К. Д. Рассказы и сказки [Текст] / К. Д. Ушинский. – М. : Дет. лит., 1988. – 27 с. : ил.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОКАЖЧИКИ

Константин Дмитриевич Ушинский [Текст] : библиографический указатель. – М. : Акад. пед. наук РСФСР, 1952. – 47 с.

К. Д. Ушинский [Текст] : библиографический указатель трудов и литературы о жизни и деятельности К. Д. Ушинского (1848–1984). – М., 1985. – 485 с.

АВТОРЕФЕРАТИ ДИСЕРТАЦІЙ

Корнейко, Ю. М. Висвітлення зарубіжного педагогічного досвіду в творчій спадщині К. Д. Ушинського [Текст] : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Ю. М. Корнейко; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х., 2007. – 22 с.

Рыбакова, М. Л. К. Д. Ушинский и педагогическая мысль на Украине [Текст] : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.001 / М. Л. Рыбакова; Киевский гос. пед. ин-т им. А. М. Горького. – К., 1981. – 20 с.

ЖИТТЯ І ДІЯЛЬНІСТЬ

Архив К. Д. Ушинского. Т. 3. Материалы и варианты «Педагогической антропологии» К. Д. Ушинского [Текст]. – М. : Изд-во АПН РСФСР, 1961. – 535 с.

Архив К. Д. Ушинского. Т. 4. Ранние работы первого десятилетия научно-литературной деятельности К. Д. Ушинского (1846–1856 гг.) [Текст] / АПН РСФСР; Ин-т теории и истории педагогики. – М. : Изд-во АПН РСФСР, 1962. – 719 с.

Бобир, О. В. Дитячі роки К. Д. Ушинського на Сіверській землі [Текст] / О. В. Бобир // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 1998. – Вип. 1. – С. 8–10. – (Серія: Психолого-педагогічні науки).

Вяземский, Е. Е. Творец чудного здания [Текст] : [страницы жизни и творчества К. Д. Ушинского] / Е. Е. Вяземский, Е. Б. Евладова // Нач. шк. – 2000. - № 3. – С. 109–114.

Грищенко, М. М. К. Д. Ушинський [Текст] : (до 150-річчя з дня народження) / М. М. Грищенко. – К. : Т-во «Знання» УРСР, 1974. – 62 с.

Губко, О. Основоположник вітчизняної педагогіки [Текст] / О. Губко // Наука і культура. Україна. 1974. – К., 1974. – С. 563–566.

Довбня, В. М. Костянтин Ушинський як фундатор філософсько-освітньої думки України [Текст] / В. М. Довбня // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 8–16. – (Серія: Педагогічні науки).

Егоров, С. Ф. К. Д. Ушинский [Текст] : книга для учащихся / С. Ф. Егоров. – М. : Просвещение, 1977. – 143 с.

Євтух М. Б. Став безсмертним він сьогодні! [Текст] : [К. Д. Ушинський] / М. Б. Євтух, К. Потапенко // Шлях освіти. – 1998. – № 1. – С. 40–45.

Жизнь и наследие К. Д. Ушинского [Текст] : межвуз. сб. науч. тр. – Ярославль, 1986. – 129 с.

Заварзина, Л. Е. Два столпа русской педагогики [Текст] : [К. Д. Ушинский и П. Ф. Каптерев] / Л. Е. Заварзина // Педагогика. – 2007. – № 4. – С. 73–85.

Иванов, А. Н. К. Д. Ушинский. Гимназист, студент, профессор / А. Н. Иванов. – Ярославль : Верхне-Волжское изд-во, 1973. – 239 с.

К. Д. Ушинський – засновник вітчизняної наукової педагогіки [Текст] : матеріали науково-практичної конференції, присвяченої 185-річчю від дня народження видатного вітчизняного педагога (м. Чернігів, 13 травня 2008 року) / за ред. І. В. Зайченка. – Чернігів, 2008. – 44 с.

К. Д. Ушинский в портретах, иллюстрациях, документах [Текст] : пособие для учителей, учащ. пед. училищ, студ. пед. и учит. ин-тов. – Л.; М : Учпедгиз, 1950. – 132 с.

Коваленко, Є. І. К. Д. Ушинський у контексті діалогу с сучасністю [Текст] / Є. І. Коваленко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 109–112. – (Серія: Педагогічні науки).

Коломієць, І. К. Тут жив К. Д. Ушинський [Текст] / І. К. Коломієць // Рад. шк. – 1974. – № 2. – С. 27.

Константин Дмитриевич Ушинский. 1824–1871 [Текст] : жизнь и деятельность в портретах, иллюстрациях и документах. – К. : Вища шк., 1974. – 123 с.

Костянтин Дмитрович Ушинський [Текст] : життя і діяльність в портретах, ілюстраціях і документах. – К. : Вища шк., 1974. – 120 с.

Лебедев, П. А. Основные вехи жизни и деятельности К. Д. Ушинского [Текст] / П. А. Лебедев // Нач. шк. – 1974. – № 3. – С. 5–11.

Новое об Ушинском [Текст] : (исследования и материалы о жизни, деятельности и педагогическом наследстве) / редкол. : А. Н. Иванов [и др.]. – Ярославль, 1981. – 113 с.

Носко, М. О. Педагог-демократ, патріот, учений, науково-громадський діяч [Текст] : Костянтин Дмитрович Ушинський / М. О. Носко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 5–7. – (Серія: Педагогічні науки).

Одесская пресса о кончине К. Д. Ушинского [Текст] / публ. подгот. Е. Ф. Збандуто // Сов. педагогика. – 1974. – № 2. – С. 116–118.

Песковский М. К. Д. Ушинский [Текст] / М. Песковский // Нар. образование. – 2000. – № 10. – С. 200–212.

Протченко, И. Ф. Учитель учителей [Текст] : к 160-летию со дня рождения К. Д. Ушинского / И. Ф. Протченко // Рус. речь. – 1984. – № 1. – С. 16–25.

Романовский, А. К. Жизнь во имя будущего [Текст] : очерк литературно-публицистической деятельности К. Д. Ушинского / А. К. Романовский, И. Я. Барсук. – 2-е изд., перераб. и доп. – К. : Рад. шк., 1984. – 198 с.

Струминский, В. Я. Великий русский педагог К. Д. Ушинский [Текст] / В. Я. Струминский. – М. : Знание, 1961. – 48 с.

Струминский, В. Я. Константин Дмитриевич Ушинский (1824–1870) [Текст] / В. Я. Струминский. – М. : Мол. гвардия, 1943. – 72 с. – (Великие люди русского народа).

Терлецький, В. Сосницьке тяжіння [Текст] : [К. Д. Ушинський і Чернігівщина] / В. Терлецький // Літ. Чернігів. – 1995. – № 6. – С. 73–77.

Флеров, А. П. Константин Дмитриевич Ушинский [Текст] / А. П. Флеров // Педагогика. – 2006. – № 2. – С. 71–76.

Ушинская, В. К. Воспоминания об отце [Текст] : к 150-летию со дня рождения К. Д. Ушинского / В. К. Ушинская ; предисл. В. Д. Успенского, А. Н. Иванова // Семья и шк. – 1974. – № 2. – С. 28–33.

ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА К. Д. УШИНСЬКОГО

Антонець, М. Я. Проблема рідномовного виховання у поглядах К. Д. Ушинського і В. О. Сухомлинського [Текст] / М. Я. Антонець // Вісник Чернігівського державного педагогічного

університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 91–94. – (Серія: Педагогічні науки).

Артемова, Л. В. Освітня діяльність та педагогічні погляди Костянтина Ушинського [Текст] / Л. В. Артемова // Історія педагогіки України / Л. В. Артемова. – К., 2006. – С. 177–181.

Бадья, Л. А. Впровадження ідей К. Д. Ушинського в земській діяльності з підвищення кваліфікації народних вчителів на Лівобережній Україні (друга половина XIX–початок XX ст.) [Текст] / Л. А. Бадья // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 21–24. – (Серія: Педагогічні науки).

Барвич, О. В. Проблема взаємозв'язку впливу казкових образів на формування уяви дитини та розвитку творчих здібностей у педагогічній спадщині К. Д. Ушинського [Текст] / О. В. Барвич // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 185–187. – (Серія: Педагогічні науки).

Березівська, Л. Д. К. Д. Ушинський про реформування освіти [Текст] / Л. Д. Березівська // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 25–29. – (Серія: Педагогічні науки).

Біліченко, П. Г. К. Ушинський про працю та її значення у вихованні працелюбності [Текст] / П. Г. Біліченко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 247–249. – (Серія: Педагогічні науки).

Близнюк, С. К. Д. Ушинский о связи обучения с воспитанием [Текст] / С. К. Близнюк // Нар. образование. – 1973. – № 4. – С. 81–83.

Бондар, Л. С. К. Ушинський і В. Сухомлинський: перегук навчально-виховних ідей [Текст] / Л. С. Бондар // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 95–99. – (Серія: Педагогічні науки).

Бондаренко, Г. В. Костянтин Ушинський про реальну освіту [Текст] / Г. В. Бондаренко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 30–32. – (Серія: Педагогічні науки).

Вергунова, В. С. К. Ушинський про естетичний досвід особистості [Текст] / В. С. Вергунова // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 238–241. – (Серія: Педагогічні науки).

Вихруц, В. Досвід зарубіжної школи у дидактиці К. Д. Ушинського [Текст] / В. Вихруц // Шлях освіти. – 2000. – № 1. – С. 42–46.

Войтова, Л. В. Роль К. Д. Ушинського в розвитку шкільного краєзнавства [Текст] / Л. В. Войтова // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 205–207. – (Серія: Педагогічні науки).

Герасименко, М. Д. Ушинський К. Д. про місце та роль іноземних мов у навчанні учнів початкової школи [Текст] / М. Д. Герасименко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 192–194. – (Серія: Педагогічні науки).

Головчук, С. Ю. Ідея народності виховання у педагогічній спадщині К. Ушинського та Г. Ващенко [Текст] / С. Ю. Головчук // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 77–79. – (Серія: Педагогічні науки).

Гончаров, Н. К. «Педагогическая антропология» К. Д. Ушинского – начало новой эры в педагогике [Текст] / Н. К. Гончаров // Сов. педагогика. – 1968. – № 1. – С. 9–20.

Гончаров, Н. К. Педагогическая система К. Д. Ушинского [Текст] / Н. К. Гончаров. – М. : Педагогика, 1974. – 272 с. : 1 л. портр.

Гончаров, Н. К. Человек как предмет воспитания и изучения [Текст] : [о педагогической системе К. Д. Ушинского] / Н. К. Гончаров // Сов. педагогика. – 1973. – № 11. – С. 104–115.

Горбенко, С. С. К. Д. Ушинський і Б. Л. Яворський: спільність поглядів на музично-творче виховання школярів [Текст] / С. С. Горбенко // Наукові записки Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. – К., 2000. – С. 71–76.

Гринь, Т. В. К. Д. Ушинський та В. О. Сухомлинський: ретроспективний погляд [Текст] / Т. В. Гринь // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 88–90. – (Серія: Педагогічні науки).

Грищенко, М. М. Спадщина К. Д. Ушинського і питання педагогіки вищої школи [Текст] : метод. розробки / М. М. Грищенко. – К., – 1975. – 166 с.

Гуцал, Л. А. Основні принципи педагогіки К. Д. Ушинського [Текст] / Л. А. Гуцал // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 17–20. – (Серія: Педагогічні науки).

Джанджеро, О. Л. Наукова спадщина К. Д. Ушинського й сучасні проблеми навчання рідної мови в школі [Текст] / О. Л. Джанджеро // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 132–135. – (Серія: Педагогічні науки).

Дічек, Н. До втілення ідей К. Д. Ушинського про педагогічну психологію: експериментальні дослідження І. О. Сікорського [Текст] / Н. Дічек // Шлях освіти. – 2008. – № 3. – С. 35–40.

Днепров, Э. Д. Мироззренческие истоки педагогического творчества К. Д. Ушинского [Текст] / Э. Д. Днепров // Сов. педагогика. – 1974. – № 4. – С. 93–102.

Доватор, Р. Л. Проблемы среднего образования в трудах К. Д. Ушинского [Текст] / Р. Л. Доватор // Сов. педагогика. – 1974. – № 3. – С. 115–122.

Довбня, В. М. Життя як світове явище у філософії Костянтина Ушинського [Текст] / В. Довбня // Сіверян. літопис. – 2002. – № 5. – С. 97–109.

Довбня, В. М. Освіта як спосіб соціокультурного розвитку людини у філософії Костянтина Ушинського [Текст] / В. Довбня // Сіверян. літопис. – 2006. – № 5. – С. 111–115.

Довбня, В. М. Праці К. Ушинського як предмет історико-філософського дослідження [Текст] / В. М. Довбня // Сіверян. літопис. – 2002. – № 4. – С. 99–105.

Донець, Г. Ю. Проблеми виховання у педагогічній спадщині К. Д. Ушинського [Текст] / Г. Ю. Донець // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 222–224. – (Серія: Педагогічні науки).

Дорошенко, Т. В. К. Д. Ушинський про виховання емоційної культури дитини [Текст] / Т. В. Дорошенко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 235–238. – (Серія: Педагогічні науки).

Егоров С. Ф. К. Д. Ушинский о педагогике как науке и искусстве [Текст] / С. Ф. Егоров // Сов. педагогика. – 1984. – № 2. – С. 87–93.

Егоров С. Ф. Методологические идеи К. Д. Ушинского в процессе обретения педагогикой статуса науки [Текст] / С. Ф. Егоров // Педагогика. – 1999. – № 6. – С. 75–91.

Завацький, С. В. Вплив поглядів К. Д. Ушинського на формування сучасних підходів до проблеми трудового виховання [Текст] / С. В. Завацький // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 119–122. – (Серія: Педагогічні науки).

Завгородня, Т. К. Дидактичні ідеї К. Д. Ушинського і сучасність [Текст] / Т. К. Завгородня // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 112–114. – (Серія: Педагогічні науки).

Заєць, С. С. Проблеми морального виховання дітей-сиріт у педагогічній спадщині К. Д. Ушинського [Текст] / С. С. Заєць // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 225–228. – (Серія: Педагогічні науки).

Зайченко, І. В. Педагогічна журналістика К. Д. Ушинського [Текст] / І. В. Зайченко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 52–57. – (Серія: Педагогічні науки).

Исаев, Л. Н. Дидактические взгляды К. Д. Ушинского и современная теория обучения [Текст] / Л. Н. Исаев // Сов. педагогика. – 1984. – № 2. – С. 93–98.

Каптерев, П. Ф. История русской педагогики : К. Д. Ушинский [Текст] / П. Ф. Каптерев // Педагогика. – 1996. – № 2. – С. 68–83.

Киркач, В. Н. Психічна структура людини крізь призму поглядів Г. С. Сковороди та К. Д. Ушинського [Текст] / В. Н. Киркач // Наука. Релігія. Суспільство. – 2008. – № 3. – С. 86–90.

Кислий, А. О. Християнські ідеї К. Ушинського в сучасному українському освітньому просторі [Текст] / А. О. Кислий, О. Ф. Кисла // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 115–118. – (Серія: Педагогічні науки).

Кобилянська, Л. І. Жіноча освіта у спадщині К. Д. Ушинського: теоретичне обґрунтування і спроби практичного втілення [Текст] / Л. І. Кобилянська, Г. І. Постевка // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 41–44. – (Серія: Педагогічні науки).

Костюк, Г. С. Прогресивні психологічні ідеї педагогічної антропології К. Д. Ушинського [Текст] / Г. С. Костюк // Рад. шк. – 1974. – № 2. – С. 15–24.

Кочерга, О. М. Проблеми формування відповідальності вчителя у педагогічній спадщині К. Д. Ушинського [Текст] / О. М. Кочерга // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 148–151. – (Серія: Педагогічні науки).

Кочубей, Т. Д. Антропологізм педагогічної системи К. Д. Ушинського [Текст] / Т. Д. Кочубей // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 32–35. – (Серія: Педагогічні науки).

Кривонос, І. Ф. Педагогічний досвід у науковій спадщині К. Д. Ушинського [Текст] / І. Ф. Кривонос, Н. М. Тарасевич // Рад. шк. – 1974. – № 2. – С. 24–27.

Кузишина, Н. Соціально-філософські аспекти творчості К. Д. Ушинського [Текст] / Н. Кузишина // Філософські обрії. – 2000. – № 3. – С. 76–104.

Кузьменко, В. В. Спадщина К. Д. Ушинського і формування наукової картини світу школярів [Текст] / В. В. Кузьменко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 100–102. – (Серія: Педагогічні науки).

Куліш, Т. І. Проблема вчителя у спадщині К. Ушинського і Т. Лубенця (порівняльний аналіз) [Текст] / Т. І. Куліш // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 79–84. – (Серія: Педагогічні науки).

Лебедев, П. А. Развитие идей К. Д. Ушинского об обучении в русской дидактике конца XIX – начала XX в. [Текст] / П. А. Лебедев // Сов. педагогика. – 1974. – № 2. – С. 33–40.

Лутфуллін, В. Упровадження ідей педагогічної антропології К. Ушинського у виховній системі А. Макаренка [Текст] / В. Лутфуллін // Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. – Полтава, 2005. – Вип. 7(46). – С. 157–163. – (Серія: Педагогічні науки).

Любач, О. Учення К. Д. Ушинського про емоції [Текст] / О. Любач // Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. – Полтава, 2001. – Вип. 6/7. – С. 153–164.

Ляпунова, В. А. Ідеї К. Д. Ушинського про індивідуалізацію та диференціацію навчання в сучасній практиці дитячого садка [Текст] / В. А. Ляпунова // Класична педагогіка і філологія у світлі сучасних завдань шкільної і вузівської словесності : матеріали і тези обл. міжвуз. наук.-практ. конф. – Одеса, 1993. – Ч. 1. – С. 69–71.

Мірошник, І. В. Погляди К. Д. Ушинського на методику викладання іноземних мов у початковій школі [Текст] / І. В. Мірошник // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 187–191. – (Серія: Педагогічні науки).

Мосіяшенко, В. А. Костянтин Дмитрович Ушинський [Текст] / В. А. Мосіяшенко // Історія педагогіки України в особах / В. А. Мосіяшенко, О. І. Курок, Л. В. Задорожна – Суми, 2005. – С. 79–93.

Наконечна, В. М. К. Д. Ушинський про роль праці у вихованні молодших школярів [Текст] / В. М. Наконечна // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 224–247. – (Серія: Педагогічні науки).

Носко, Ю. М. Вплив наукових ідей К. Д. Ушинського на формування педагогічних поглядів С. Ф. Русової [Текст] / Ю. М. Носко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2007. – Вип. 47. – С. 57–61. – (Серія: Педагогічні науки).

Огієнко, Д. П. Проблема трудового виховання учнів у педагогічній спадщині К. Д. Ушинського [Текст] / Д. П. Огієнко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 241–243. – (Серія: Педагогічні науки).

Огієнко, Н. М. Внесок К. Д. Ушинського у розробку проблем шкільного краєзнавства [Текст] / Н. М. Огієнко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 207–208. – (Серія: Педагогічні науки).

Озерская, Ф. С. К. Д. Ушинский и земская школа [Текст] / Ф. С. Озерская // Сов. педагогика. – 1985. – № 2. – С. 110–116.

Ососков, А. В. К. Д. Ушинский о всеобщем обучении [Текст] / А. В. Ососков // Сов. педагогика. – 1974. – № 2. – С. 40–48.

Охріменко, О. П. К. Д. Ушинський і народнопоетична творчість [Текст] / О. П. Охріменко // Нар. творчість та етнографія. – 1980. – № 1. – С. 64–66. – Бібліогр. посилання в тексті.

Педагогические идеи К. Д. Ушинского [Текст]. – М. : Знание, 1971. – 79 с.

Педагогические идеи К. Д. Ушинского и современность [Текст] : материалы научной конференции / отв. ред. А. Г. Иванов. – Ярославль, 1975. – 141 с.

Педагогическое наследие К. Д. Ушинского в современной практике воспитания и обучения [Текст] / под общ. ред. В. Б. Петровича. – К.; Одесса : Вища шк., 1980. – 98 с.

Педагогічні ідеї К. Д. Ушинського : зб. ст. / [відп. ред. д-р філос. наук проф. В. І. Войтко]. – К. : Вища шк., 1974. – 339 с. : 1 л. портр.

Петренко, О. Б. Гендерний підхід до освіти й виховання дітей у педагогічній концепції К. Д. Ушинського [Текст] / О. Б. Петренко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 36–40. – (Серія: Педагогічні науки).

Пискун, О. М. Виховання прагнення до творчої діяльності як провідна ідея педагогічної системи К. Д. Ушинського [Текст] / О. М. Пискун // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 60–64. – (Серія: Педагогічні науки).

Повечера, І. В. Погляди К. Д. Ушинського на роль самостійної роботи в навчальному процесі [Текст] / І. В. Повечера, В. Г. Гетта // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 209–211. – (Серія: Педагогічні науки).

Полгородник, С. М. К. Д. Ушинський про управління навчально-виховними закладами [Текст] / С. М. Полгородник // Рад. шк. – 1973. – № 10. – С. 12–18.

Плеханов А. К. Д. Ушинский об успешности обучения [в школе] [Текст] / А. К. Плеханов // Нар. образование. – 1973. – № 4. – С. 75–81.

Попенко, О. М. Вплив рідної мови на професійне становлення вчителя початкових класів(у контексті вивчення спадщини К. Д. Ушинського) [Текст] / О. М. Попенко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 152–155. – (Серія: Педагогічні науки).

Поплужний, В. Л. Принцип емоційності навчання в дидактичній системі К. Д. Ушинського [Текст] / В. Л. Поплужний // Рад. шк. – 1973. – № 12. – С. 12–19.

Попова, Л. Д. Наглядность как средство активизации познавательной деятельности учащихся в педагогическом наследии К. Д. Ушинского [Текст] / Л. Д. Попова, Л. А. Штефан // Формирование познавательной активности школьников. – Харьков, 1988. – С. 64–73.

Приходько, Г. І. Розвиток ідеї народності К. Д. Ушинського в концепції національної системи фізичного виховання О. К. Анохіна і В. К. Крамаренка [Текст] / Г. І. Приходько // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 70–73. – (Серія: Педагогічні науки).

Психологічна спадщина К. Д. Ушинського [Текст] / за ред. Г. С. Костюка. – К. : Рад. шк., 1963. – 234 с.

Пылаева, В. С. Дидактические идеи К. Д. Ушинского в современной начальной школе [Текст] / В. С. Пылаева // Нач. шк. – 2008. – № 7. – С. 4–8.

Рождественский, Н. С. Методические идеи учебников К. Д. Ушинского [Текст] / Н. С. Рождественский // Сов. педагогика. – 1974. – № 3. – С. 98–106.

Сеніна, В. К. Методичні рекомендації К. Д. Ушинського щодо навчання учнів рідної мови [Текст] / В. К. Сеніна, Г. І. Гладіна, О. С. Кравцова // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 179–181. – (Серія: Педагогічні науки).

Слюсаренко, Н. В. Ідеї трудової підготовки у творчій спадщині К. Ушинського і сучасність [Текст] / Н. В. Слюсаренко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 125–128. – (Серія: Педагогічні науки).

Стражнікова, І. В. Підготовка вчителя-наставника початкових класів у контексті педагогічних праць К. Д. Ушинського [Текст] / І. В. Стражнікова // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 140–147. – (Серія: Педагогічні науки).

Струминский, В. Я. Основы и система дидактики К. Д. Ушинского [Текст] / В. Я. Струминский. – М. : Учпедгиз, 1957. – 215 с.

Тесленок, Л. І. Розвиток мислення і мовлення на уроках української мови в методичній спадщині К. Д. Ушинського [Текст] / Л. І. Тесленок // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 182–184. – (Серія: Педагогічні науки).

Ткачук, М. М. К. Д. Ушинський і національне відродження України [Текст] / М. М. Ткачук // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 122–124. – (Серія: Педагогічні науки).

Тодоров, Л. В. Народное и детское чтение в педагогической системе К. Д. Ушинского [Текст] / Л. В. Тодоров // Сов. педагогика. – 1972. – № 9. – С. 109–117.

Тодоров, Л. В. Структура учебных книг и хрестоматий, составленных К. Д. Ушинским [Текст] / Л. В. Тодоров // Сов. педагогика. – 1984. – № 2. – С. 98–103.

Турчин, Т. М. К. Д. Ушинський про моральне виховання в сім'ї [Текст] / Т. М. Турчин // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 228–230. – (Серія: Педагогічні науки).

Турчина, І. С. Ідея національного виховання в педагогічній спадщині К. Ушинського та О. Кониського [Текст] / І. С. Турчина // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 67–69. – (Серія: Педагогічні науки).

К. Д. Ушинський про сімейне виховання [Текст]. – К. : Рад. шк., 1974. – 151 с.

Филиппова, В. Психологические воззрения К. Д. Ушинского [Текст] / В. Филиппова // Нар. образование. – 1984. – № 3. – С. 76–78.

Халабузарь, П. Христианские мотивы в «Родном слове» К. Ушинского [Текст] / П. Халабузарь // Искусство в шк. – 2000. – № 2. – С. 67–68.

Харченко, В. П. Проблема дошкільного виховання у творчій спадщині К. Д. Ушинського [Текст] / В. П. Харченко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 58–60. – (Серія: Педагогічні науки).

Шевчук, О. М. Дидактичні принципи К. Ушинського у діяльності колеги Павла Галагана (кінець XIX-початок XX ст.) [Текст] / О. М. Шевчук // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 64–66. – (Серія: Педагогічні науки).

Шеховская, Н. Л. И. А. Ильин и К. Д. Ушинский: "диалог" о духовности [Текст] / Н. Л. Шеховская // Педагогика. – 2005. – № 10. – С. 68–73.

Щитова, Н. А. Проблемы потребностей в педагогической системе К. Д. Ушинского [Текст] / Н. А. Щитова // Сов. педагогика. – 1973. – № 9. – С. 107–115.

Юда, Л. А. Проблеми народної педагогіки у педагогічній спадщині К. Д. Ушинського [Текст] / Л. А. Юда // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 49–53. – (Серія: Педагогічні науки).

Юрченко, Н. М. Використання спадщини К. Д. Ушинського в процесі професійно-педагогічної підготовки вчителя початкових класів [Текст] / Н. М. Юрченко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 135–139. – (Серія: Педагогічні науки).

Явоненко, М. В. Відображення проблеми духовно-творчого розвитку дітей у педагогічній спадщині К. Д. Ушинського [Текст] / М. В. Явоненко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 232–234. – (Серія: Педагогічні науки).

Якименко, С. І. Гуманістичні аспекти виховання та розвитку особистості в педагогічній антропології К. Д. Ушинського [Текст] / С. І. Якименко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2008. – Вип. 56. – С. 45–48. – (Серія: Педагогічні науки).

Ахмедов, Г. М. Влияние идей К. Д. Ушинского на азербайджанскую школу [Текст] / Г. М. Ахмедов // Педагогика. – 2005. – № 8. – С. 94–102.

Волков, Г. Н. Влияние идей К. Д. Ушинского на просвещение народов Поволжья, Северного Кавказа, Дальнего Востока и Сибири [Текст] / Г. Н. Волков // Сов. педагогика. – 1974. – № 2. – С. 64–72.

Волошин, С. Изучение педагогического наследия К. Д. Ушинского в Польше [Текст] / С. Волошин // Сов. педагогика. – 1974. – № 2. – С. 132–134.

Гаркунова, Э. К. Духовная общность [Текст] : (педагогические воззрения Х. Марти и К. Д. Ушинского) / Э. К. Гаркунова // Латин. Америка. – 2003. – № 11. – С. 65–69.

Гургенидзе, Д. Х. Идеи Ушинского в дореволюционной Грузии [Текст] / Д. Х. Гургенидзе // Сов. педагогика. – 1974. – № 2. – С. 72–76.

Карчяускене, М. Ю. Влияние К. Д. Ушинского на школу и педагогику в Литве [Текст] / М. Ю. Карчяускене // Сов. педагогика. – 1974. – № 2. – С. 83–89.

Киращек, И. Идеи К. Д. Ушинского и прогрессивная чешская педагогика и школа [Текст] / Иржи Киращек // Сов. педагогика. – 1974. – № 2. – С. 127–131.

Киращек, И. К. Д. Ушинский и чешская педагогика [Текст] / Иржи Киращек // Сов. педагогика. – 1965. – № 2. – С. 109–113.

Кязимов, Н. М. Идеи К. Д. Ушинского в Азербайджане [Текст] / Н. М. Кязимов // Сов. педагогика. – 1974. – № 2. – С. 89–93.

Микельсон, Р. М. Распространение идей К. Д. Ушинского в Латвии [Текст] / Р. М. Микельсон // Сов. педагогика. – 1974. – № 1. – С. 109–113.

Потапенко, Е. К. Влияние идей К. Д. Ушинского на развитие школы в Болгарии (60-70 гг. XIX в.) [Текст] / Е. К. Потапенко // Сов. педагогика. – 1973. – № 7. – С. 111–118.

Сембаев, А. И. Педагогические идеи К. Д. Ушинского и развитие народного образования в Казахстане [Текст] / А. И. Сембаев, Г. М. Храпченков // Сов. педагогика. – 1974. – № 2. – С. 76–83.

К. Д. УШИНСЬКИЙ І ЧЕРНІГВЩИНА

Воїнов, С. Дещо нове до біографії К. Д. Ушинського [Текст] / С. Воїнов // Сіверян. літопис. – 1998. – № 1. – С. 46–53.

Воїнов, С. Костянтин Ушинський – перекладач «Слова о полку Ігоревім» [Текст] / С. Воїнов // Бібліотечна планета. – 2001. – № 4. – С. 34–35.

Гончаров, Н. К. Педагогическая система К. Д. Ушинского [Текст]. – М. : Педагогика, 1974. – 270 с.

Період навчання в Н.-Сіверській гімназії. – С. 7–11.

Грищенко, М. М. К. Д. Ушинський [Текст] : (до 150-річчя від дня народження). – К. : Знання, 1974. – 62 с.

Роки навчання в Н.-Сіверській гімназії. – С. 7–8.

Довбня, В. М. Життя як світове явище у філософії К. Ушинського [Текст] / В. М. Довбня // Сіверян. літопис. – 2002. – № 5. – С. 97–102.

Довбня, В. М. Органічність людини в контексті філософської антропології К. Ушинського [Текст] / В. М. Довбня // Сіверян. літопис. – 2003. – № 1. – С. 163–168.

Довбня, В. М. Праці К. Ушинського як предмет історико-філософського дослідження [Текст] / В. М. Довбня // Сіверян. літопис. – 2002. – № 4. – С. 99–104.

Козирський, В. Костянтин Ушинський: «Я українець» [Текст] : [чернігівські зв'язки К. Д. Ушинського] / В. Козирський, В. Шендеровський // Уряд. кур'єр. – 2001. – 18 серпня. – С. 9.

Коломиєць, І. К. По следам родословной К. Д. Ушинского [Текст] : [семья К. Д. Ушинского на Нежинщине] / И. К. Коломиєць // Учит. газ. – 1978. – 26 декабря.

Коломиєць, І. К. Дитинство і юність [Текст] : [дитинство і юність видатного педагога К. Д. Ушинського у Н.-Сіверському] / І. К. Коломиєць // Рад. Полісся. – 1974. – 28 лютого.

- Коломієць, І. К. Завжди серед дітей [Текст] : [про перебування видатного педагога К. Д. Ушинського у Н.-Сіверському] / І. К. Коломієць // Рад. Полісся. – 1974. – 28 лютого.
- Коломієць, І. К. Пошук веде «Літописець» [Текст] : [до 150-річчя від дня народження К. Д. Ушинського] / І. К. Коломієць // Рад. Полісся. – 1974. – 17 січня.
- Константин Дмитриевич Ушинский // Галерея замечательных людей России в портретах и биографиях. – СПб., 1886. – Разд. X. – С. 94–103.
- Марценюк, С. П. Ушинський, Коменський і Україна [Текст] : до 170-річчя від дня народження К. Д. Ушинського / С. П. Марценюк // Черніг. відом. – 1994. – 4 березня.
- Михайленко, Р. Криниця для мільйонів [Текст] : [про К. Д. Ушинського, який жив у с. Богданівка Н.-Сіверського району] / Р. Михайленко // Україна. – 1969. – № 32. – С. 23.
- Незабудка, Г. «А воля, а простір, а природа...» [Текст] : [родовід К. Ушинського та дім родини Ушинських у Покровщині на Н.-Сіверщині] / Г. Незабудка // Сівер. край. – 2006. – 15 квітня.
- Олійник, О. «Дійсно народний педагог...» [Текст] : [увічнення пам'яті К. Д. Ушинського у Н.-Сіверському] / О. Олійник // Комс. гарт. – 1974. – 5 лютого.
- Олійник, О. Ностальгія [Текст] : [фрагменти з одноіменної книжки про К. Д. Ушинського. Чернігівський період його життя] / О. Олійник // Жінка. – 1994. – № 9. – С. 20; 22–23.
- Памяти нашего знаменитого земляка К. Д. Ушинского [Текст] // Черниг. земская неделя. – 1915. – № 3. – С. 10–11. Окончание. Нач. см. 1914. - № 21. – С. 13–14; 1914. – № 22. – С. 12–13.
- Песковский, М. М. К. Д. Ушинский. Его жизнь и педагогическая деятельность [Текст] / М. М. Песковский ; с портр. К. Д. Ушинского, гравированным в Лейпциге Геданом. – СПб. : Тип. Ю. Н. Эрлиха, 1893. – 80 с.
- Програма науково-педагогічної конференції, присвяченої 150-річчю від дня народження К. Д. Ушинського / М-во освіти УРСР; педагогічне т-во УРСР, Чернігівський державний педагогічний ін-т, Чернігівське обл. відділення народної освіти. – Чернігів, 1974. – 4 с.
- Програма ювілейної наукової конференції, присвяченої 150-річчю від дня народження К. Д. Ушинського / М-во освіти УРСР, Чернігівський державний педагогічний ін-т. – Чернігів, 1974. – 5 с.
- Свистун, Г. Небіж адмірала [Текст] : [родовід К. Д. Ушинського] / Г. Свистун // Рад. патріот. – 1998. – 2 вересня.
- Силин, О. Син Сіверщини [Текст] : [перебування видатного педагога К. Д. Ушинського у Новгород–Сіверському] / О. Силин // Літ. Україна. – 1986. – 7 серпня. – С. 8.
- Тессен, О. Зарахованих знахідок [Текст] : [про діяльність на освітянській ниві дочки К. Д. Ушинського Надії Костянтинівни в с. Богданівка Новгород–Сіверського повіту] / О. Тессен, І. Фастівська // Комс. гарт. – 1971. – 12 січня.
- Ушинский, К. Д. Дневник, относящийся к гимназическим годам. Собрание неизданных сочинений. Материалы для педагогической антропологии. Т. 3. Материалы для биографии [Текст]. – СПб, 1908. – С. 3–15.
- Чалый, М. К. Воспоминания [Текст] / М. К. Чалый // Киевская старина. – 1889. – Т. XXVI (август). – С. 436–467.
- Шендеровський, В. «Ні, я українець» [Текст] : [великий педагог світової слави К. Д. Ушинський] / В. Шендеровський // Укр. Слово. – 2001. – № 2 4 (червень). – С. 13.
- Щербак, В. Імені К. Д. Ушинського [Текст] / В. Щербак // Рад. Полісся. – 1974. – 6 квітня.

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

А

Анохін О. К. 24
Антонець М. Я. 14
Артемова Л. В. 15
Ахмедов Г. М. 27
Бадья Л. А. 15
Барвич О. В. 15
Барсук И. Я. 14
Березівська Л. Д. 15
Біліченко П. Г. 15
Близнюк С. 15
Бобир О. В. 12
Бондар Л. С. 15
Бондаренко Г. В. 16

В

Ващенко Г. Г. 16
Вергунова В. С. 16
Вихрущ В. 16
Воїнов С. 28
Войтко В. І., ред. 22
Войтова Л. В. 16
Волков Г. Н. 27
Волошин С. 27
Вяземский Е. Е. 12

Г

Гаркунова Э. К. 27
Герасименко М. Д. 16
Гетта В. Г. 23
Гладіна Г. І. 24
Головчук С. Ю. 16
Гончаров Н. К. 16, 17, 28
Горбенко С. С. 17
Гринь Т. В. 17
Грищенко М. М. 12, 17, 28
Губко О. 12
Гургенидзе Д. Х. 27
Гуцал Л. А. 17

Д

Дженджеро О. Л. 17
Дічек Н. П. 17
Днепров Э. Д. 17
Доватор Р. Л. 18
Довбня В. М. 12, 18, 28
Донець Г. Ю. 18
Дорошенко Т. В. 18

Е

Евладова Е. Б. 12
Еголин А. М., ред. 7, 8
Егоров С. Ф. 12, 18

Є

Євтух М. Б. 12

З

Заварзина Л. Е. 13
Завацький С. В. 18
Завгородня Т. К. 19
Задорожна Л. В. 21
Заєць С. С. 19

Зайченко І. В. 19
Збандуто Е. Ф. 14
И
Иванов А. Г., ред. 13, 22
Иванов А. Н. 13, 14
Исаев Л. Н. 19
К
Каптерев П.Ф. 19
Карчяускене М.Ю.27
Кирашек И. 27
Киркач В. Н. 19
Кисла О. Ф. 19
Кислий А. О. 19
Кобилянська Л. І. 19
Коваленко Є. І. 13
Козирський В. 29
Коломієць І. К. 13, 29
Кониський О. Я. 25
Корнейко Ю. М. 11
Костюк Г. С. 6, 7, 20, 24
Кочерга О. М. 20
Кочубей Т. Д. 20
Кравцова О. С. 24
Крамаренко В. К. 24
Кривонос І. Ф. 20
Кузишина Н. 20
Кузьменко В. В. 20
Куліш Т. І. 20
Курок О. І. 21
Кязимов Н. М. 27
Л
Лебедев П. А. 13, 21
Лубенець Т. Г. 20
Лутфуллін В. 21
Львов І. П. 6
Любач О. 21
Ляпунова В. А. 21
М
Марценюк С. П. 29
Мельничук О. С. 10
Микельсон Р. М. 28
Михайленко О. 29
Мірошник І. В. 21
Мосіяшенко В. А. 21
Н
Наконечна В. М. 21
Незабудка Г. 29
Носко М. О. 13
Носко Ю. М. 21
О
Огієнко Д. П. 22
Огієнко Н. М. 22
Олійник О. 29
Озерская Ф. С. 22
Ососков А. В. 22
Охріменко О. П. 22
П
Песковский М. 14, 30
Петренко О. Б. 22

Петрович В. Б. 22
Пискун О. М. 23
Пискунов А. И., ред.9
Плеханов А. 23
Повечера І. В. 23
Полгородник С. М.23
Попенко О. М. 23
Попова Л. Д. 23
Поплужний В. Л. 23
Постевка Г. І. 19
Потапенко Е. К. 28
Потапенко К. 12
Приходько Г. І. 24
Протченко И. Ф. 14
Пылаева В. С. 24

Р
Рождественский Н.С. 24
Романовский А. К. 14
Русова С. Ф. 13
Рыбакова М. Л. 11

С
Свистун Г. 30
Силин О. 30
Сембаев А. И. 28
Сентъ-Илер К.К., ред.10
Сеніна В. К. 24
Слюсаренко Н. В. 24
Стражнікова І. В. 24
Струминский В. Я. 8, 9, 14, 24
Сухомлинський В.О. 14, 15, 17

Т
Тарасевич Н. М. 20
Терлецький В. 14
Тесленок Л. І. 25
Тессен О. 30
Ткачук М. М. 25
Тодоров Л. В. 25
Турчин Т. М. 25
Турчина І. С. 25

У
Успенский В. Д. 14
Ушинская В. К. 14
Ушинская А. Ф. 4
Ушинская Н. К. 5, 6
Ушинская С. Д. 4
Ушинский Д. Г. 4

Ф
Фастівська І. 30
Филиппова В. 25
Флеров А. П. 14

Х
Халабузарь П. В. 25
Харченко В. П. 26
Храпченков Г. М. 28

Ч
Чавдаров С. Х., ред. 6, 7
Чалый М. К. 30

Ш
Шевчук О. М. 26

Шендеровський В. 30

Шеховская Н. Л. 26

Штефан Л. А. 23

Щ

Щербак В. 30

Щитова Н. А. 26

Ю

Юда Л. А. 26

Юрченко Н. М. 26

Я

Явоненко М. В. 26

Яворський Б. Я. 17

Якименко С. І. 26

ЗМІСТ

Вступ	3
Архів	4
Твори	6
Вибрані твори	8
Педагогічні твори	9
Вибрані педагогічні твори	9
Окремі твори	10
Твори для дітей	11
Бібліографічні покажчики	11
Автореферати дисертацій	11
Життя і діяльність	12
Педагогічна спадщина К. Д. Ушинського	14
Вплив ідей К. Д. Ушинського на школу і педагогіку окремих країн і народів	27
К. Д. Ушинський і Чернігівщина	28
Іменний покажчик	31